

Hyötyajatteluun sidottu evoluutioteoria

■ Pekka Wahlstedt

Kiitän Miikka Tallavaaraa hänen puheenvuorostaan, joka koski arviotani Petri Ylikosken ja Tommi Kokkosen kirjasta *Evoluutio ja ihmisluonto*. Hän ei kuitenkaan aivan ymmärtänyt, mitä tarkoitin väitteellä, että evoluutioteoria hahmottaa ihmisen itsekkääksi *homo economicukseksi*. Yritän selvittää ja tarkentaa väitettäni.

Vastoin Miikka Tallavaaran käsitystä en väitä *Evoluutio ja ihmisluonto* -kirjassa esittävän, että evoluutioteorian ihminen on *homo economicus* ja että se johtaa kaiken arvioimiseen talouden kielellä. Esimerkkinä käyttämäni David Hullin näkemys on kyllä lainattu *Evoluutio ja ihmisluonto* -kirjasta, mutta Ylikoski ja Kokkonen käyttävät sitä eri tarkoitukseen kuin minä. Pahoittelen, jos tämä ei tule tarpeeksi selkeästi esiin arvostelussani.

Väitteeni, että evoluutioteoria hahmottaa maailman talouden kielellä ei ole empiirinen, vaan tieto-opillinen näkemys. Toisin sanoen ihminen hahmottaa maailmaa aina kielen välityksellä; erilaiset kielet rakentavat erilaisia maailmoja. Evoluutioteoria rakentaa hyvin kilpailevan maailman.

Evoluutioteorian käsitteet ja kieli hahmottavat asiat sen mukaan, onko niistä hyötyä vai haittaa. Esimerkiksi aivojen olemassaolo selittyy sillä, että vaikka niiden ylläpito tulee kalliiksi, niiden tuottama hyöty ylittää roimasti kustannukset. Kuten Daniel Dennett kirjassaan *Lumous*

murtuu toistuvasti toteaa, ”kuka hyötyy” on evoluutioteorian peruskysymys, jolla eliöitä arvioidaan niiden ruumiinelimistä niiden sosiaaliseen käyttäytymiseen asti. Kaikki lukemani evoluutiota käsittelevät kirjat ovat niin täynnä taloudellisia termejä ja vertauksia, että usein kokee lukevansa taloustieteellistä teosta.

Myös Tallavaaran mainitsemassa peliteorian vangen dilemmassa on kyse hyödyn tavoittelusta. Vangen dilemma vain tuo esiin paradoksin, että yhteistyöstä ja toisten auttamisesta on hyötyä itselle enemmän kuin pelkästä oman edun ajamisesta. Vangen dilemma ei tyydytä esimerkiksi Immanuel Kantin asettamia vaatimuksia etiikalle, koska Kantin mukaan aidon etiikan tulee olla pyyteetöntä ja ylittää hyötynäkökohdat.

Taloudellisella sorrolla en tarkoitaakaan vain rikkaiden ja köyhien välistä kuilua, vaan taloudellisen ajattelun ylivaltaa yleensäkin – sitä, että kaikki nähdään talouden kielen ja käsitteiden läpi. Tähän kuuluu esimerkiksi myös sellainen marxilainen ajattelu, joka pyrkii palauttamaan ja selittämään kaikki yhteiskunnalliset ilmiöt taloudellisilla tekijöillä. Jos yhteiskuntaa katsoo evoluutioteorian linssien läpi, se näyttääytyy *a priori* kilpailevana ja hyötyajatteluun sidottuna, ja näin sitä on helppo käyttää pönkittämään eriarvoisuutta ja sortoa.

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.